

ΦΥΛΛΑΔΕΣ ΤΟΥ ΓΕΡΟΔΗΜΟΥ¹

Β' — Πρωτες αγαπες και πρωτοι πονοι

Τώρα πιά έννοιωθα τόν έαυτό μου. "Ήξερα πώς είμαστε φτωχοί, πώς πρέπει να δουλεύη κανείς για να ζήση, πώς γι' αυτό δούλευε ή μάνα μου, και πώς σά μεγαλώσω θά δουλεύω και γώ. Δηλαδή τ'άξερα, καθώς ήξερα πώς τό βράδυ βασιλεύει ή ήλιος. Τό γιατί τους δέν τό άπεικαζα. Τό γιατί γλυκοχαράζει στό νοϋ μας κατόπι, κι αυτό όχι πάντα. Στά παιδικήσια μας χρόνια τά παίρνομε όλα καθώς φαίνονται. Μαζεύομε ζωγραφίες, και τίποτις άλλο. Μά αυτό δέν πάει να πη πώς δε νοιώθουμε κόσμο. Παιδι δέν είναι πού δε σκαρώνει ένα μικρόκοσμο γύρω του, με τους φίλους του, με τους έχτρους του, άλλους να τόν κατατρέχουν, κι άλλους να τόν διαφεντεύουν. Παιδι δέν είναι πού δέν έχει τις συλλογές του, τις πίκρες, τις στενοχώριες. Ποιός δε θυμάται ένα σπάσιμο παιχνιδιού, ένα φταίξιμο πού δέν κρύβεται, ποιός δέν έννοιωσε ένα κοφτερό μαχαίρακι στην καρδιά του σαν έφευγε κανένας αγαπημένος από τό σπίτι ή κι από τή γειτονιά! "Εγώ τόν θυμούμαι ακόμα τό φίλο μου τό Ζανούλη σαν ταξίδευε για τή Αθήνα με τόν πατέρα του. Τά πύρινά μου έκλαψα τότες. Με συμπόνεσε ή καθημένη ή μάνα μου και με πήρε στην άγκαλιά της. Δέ μου πολυήρθε αυτό τό χάδεμα. Μ' έπαρνε για μωρό, και μένα ραγίζουνταν τά σηκότια μου. Είτανε βράδυ σά με πλάκωσε αυτή ή θλίψη. "Η Άννούλα, με τ' άνασκουμπωμένα μανίκια και με τήν άσπρη ποδιά, ή ξανθομαλλού μου ή σουσουράδα, συγκύριζε τό τραπέζι και τραγουδούσε. Είχε βγή ένα καινούριο τραγούδι τής Λενιώς του Καλαφάτη, και γύρευε να τό μάθη. "Η μάνα μου, για να με βγάλη από τό μεράκι, άρχισε να μου δηγάζαι τήν ιστορία του τραγουδιού. Μού παράστηνε κάτι άγριαθρώπους πού έρχονται κάποτες από τήν Άνατολή και φέρνουν τό χαλασμό στό νησί. Πατούνε σπίτια και πύργους, σκοτώνουνε χριστιανούς, κλέβουν τά παιδιά τους, και φεύγουν και πән πίσω στην Άνατολή.....

"Εφριζα σαν τά πρωτοάκουσα όλ' αυτά. Πατούνε, σκοτώνουν, κλέβουν! καινούρια λόγια για μένα, πού χωρίς να τά καλονοιώθω πέφτανε σαν πέτρες άπάνω στό μικρό μου κεφάλι. Ξέχασα τήν ιστορία τής Λενιώς, κι άρχισα να ρωτώ τή μακαρίτισσα χίλιω λογιών πράματα: Γιατί τους αφήνομε τους λεγάμενους και κάνουν αυτές τις τρομερές άταξίες; Γιατί δέν τους τιμωρούμε; Πώς δέν τό λέμε του Δεσπότη να τους άφορίση; ... Και γιατί τά κλεμμένα παιδιά δέν παίρνομε ένα καικι να γυρίσουν πίσω στον τόπο τους;

Κ' ή μακαρίτισσα μ' ένα χαμόγελο μου τά ζηγούσε όλα υπομονητικά, πώς αυτοί είναι πρώτοροι από μας, ... έχουν άρματα, ... είναι άφεντάδες, ... και μεϊς, ... εμεις άλλο φίλο δέν έχουμε παρά τό Θεό, κι ό Θεός θά μας γλυτώση μιá μέρα... καθώς μας γλύτωσε πρόπερι από τό θανατικό.

Αυτή ή προφητεία με θεράπεψε. "Ο Θεός θά μας γλυτώση. "Ενα φύσημα, και θά τους πετάξη όλους μέσα στη θάλασσα. Κι' άλλο ένα θάμα, πού δε θά μας πετάξη και μας με τό ίδιο φύσημα! "Εμεις θά καθούμαστε στα μιντέρια, κι αυτοί θά πετούν. Και τότες θά βγαίνουμε στους κάμπους χωρίς φόβο να μη μας κλέψουν.

— "Ως τόσο τί τήν έκαμαν τή Λενιώ; ρωτώ άξαφνα.

"Εκείνη τήν ώρα, να σου και μπαίνει μέσα ό Γερο-Βασίλης. "Ο Γερο-Βασίλης είχε παρμένο άποκοπή τό κτήμα μας τήν αγαπημένη αυτή έξοχη πού τή λένε Μεσοβούνι. "Ερχότανε συχνά στό σπίτι τό βράδυ, και δειπνούσε μαζί μας. Είταν πρόσχαρος γέρος, είχε λίγα λόγια με τους ξένους, πολλά με τους δικούς του. Μπορούσε να πηδήξη και μέσα σε πηγάδι να γλυτώση ένα σκυλι, μά είταν καλός και να βγάλη τ' άντερα ενός κλέφτη αν τόν έπιανε μέσα στ' άμπέλι. Κατοικούσε μέσα στό κτήμα, στό ίδιο καλύβι πού γράφονται τώρα αυτές οι φυλλάδες, χτισμένο σε χρόνους πού δέν τους έφταζε μήτε κείνος, κοντά στις κρεββατές πού χωρίζουν τό χωράφι από τ' άμπέλι. Μά τώρα είτανε χειμώνας, και τό χειμώνα ανέβαινε στό χωριό. "Ετρωγε, κουβέντιαζε, ύστερα του έστρωνε ή Άννούλα και πλάγιαζε. Τό πρωϊ, πρι να σηκωθη κανένας, ό γέρος είτανε φευγάτος με τό ζεμπίλι του.

"Εκείνη λοιπό τή βραδιά έμπαινε ό γερο-Βασίλης κι από τό συνειθισμένο του πιο γελαζούμενος. Είταν καλός ψαράς, κ' υποθέσαμε πώς μας έφερε κανένα σπαρταριστό συναγριδι; μά τό ζεμπίλι δέν είχε τίποτις άλλο παρά λίγες μαυρες έλιές.

— Τι έπαθες, γέρο μου, και μας έρχεσαι άπόψε τόσο χαρούμενος; του κάνει ή μάνα μου.

— Τή βρήκα τή Λενιώ και τήν έφερα πίσω, άρρωστημένη, χλωμή κι αδυνατισμένη, μά τιμημένη κι άπειραχτη σαν τή δροσιά πäs τό φύλλο. "Ο Θεός τής έστειλε τήν άρρώστια και τή γλύτωσε από τά νύχια τους. Δέκα μέρες βασανίζότανε στοϋ Καρά Μεχμέτη τήν κουλα, πού τήν είχαν κρυμμένη ώσπου να γιάνη, μά πήγαινε από τό κακό στό χειρότερο. "Ετρεμε μέρα και νύχτα σά να είτανε μαγεμένη. Μά γώ θαρρώ πώς είταν ή Παναγιά μέσα της και τή βοή-

Θούσε. Εἶπανε νὰ τὴ ξεκάμουμε, μὰ τὸ εἶχαν προσταγὴ ἀπὸ τὸν ἀφέντη τους νὰ μὴν τὴν ἀγγίζουσι ὥσπου νὰρθῆ στο χαρέμι του, στὴν Ἀνατολή. Φωνάζουσε λοιπὸν τὸν ἅγιο τους τὸ Ντεντέ νὰ τὴ διαβάσῃ καὶ νὰ τὴ γιατρέψῃ. Ὁ Ντεντέ τὴ βλέπει, καὶ λέει πὼς αὐτὴ γιατρεμὸ δὲν ἔχει, γιατί κρατᾷ Τιμίω Εὐλο ἀπάνω τῆς, ποῦ θὰ τὴ βαστᾷ ἔτσι μισοζώντανη ὥσπου νὰ γυρίσῃ στο σπίτι τῆς. Αὐτὸς δὲν ἤθελε νὰ τ' ἀγγίξῃ τὸ Τιμίω Εὐλο. Κ' εἶπε καὶ στοὺς ἄλλους νὰ μὴν τ' ἀγγίζουσε, γιατί θὰ γείνουσε σκόνη ἐκεῖ ποῦ στέκουν. Τὴν παίρουνε λοιπὸ βράδου βράδου καὶ τὴ βγάζουν ἔξω, καὶ τὴν ἀφίνουν ἴσια ἴσια κοντὰ στ' ἀμπέλι μας, στὴν ἀρογιαλιά. Ἐγὼ τότες ἀκούω κλάματα, καὶ πάω νὰ δῶ τί τρέχει. Χώνουμ' ἀνάμεσα ἀπὸ τίς καλαμιές, σκύβω, καὶ τί νὰ δῶ! Τὴ Λενιώ τοῦ Καλαράτη! Τὴν ἀνέβασ' ἀπὸ τὸν τοῖχο κρυφὰ κρυφὰ· δὲν ἤξερ' ἀκόμα τί ἔτρεχε. Θάρρεψα πὼς τοὺς ξέφυγε. Τὴν πῆρα ἴσια στο καλύβι, τὴ ζέστανα, καὶ ρωτῶντας τὴν ἔμαθα αὐτὰ ποῦ σὰς εἶπα. Μοῦ τᾶλεγε κλαίγοντας. Ἐτρίβα τὰ μάτια μου νὰ τὴν καλοδῶ καὶ νὰ τὸ πιστέψω πὼς ἔβλεπα τὴ Λενιώ. Καὶ σὰν ἀνιστοροῦσα ἀπὸ τί Κόλαση γλύτωσε, ἀνέβαινε ἕνας κόμπος στο λαιμὸ μου καὶ μ' ἔπνιγε. Ὡς τόσο σκοτείνιασε, κ' εἶταν ὦρα νὰ τὴ φέρω καὶ στο χωριό. Τράβηξα λοιπὸν ἀγάλι· ἀγάλια, μὲ τὴ Λενιώ στὸν ὦμο, δώδεκα χρονῶ μαραμένο λουλουδι. Ἐτρεμε ἀκόμα, μὰ ὄχι πολὺ. Τῆς εἶχα δώσει καὶ μιὰ ἀλίσσακιά στο καλύβι. — Νά! Ἄκουτε; Ἄνοιξτε τὸ παράθυρο ν' ἀκούστε».

Κι ἀνοιξε ἡ μάνα μου τὸ παράθυρο, καὶ τρέξαμε κατόπι τῆς, καὶ σκύψαμε, κι ἀκούσαμε στο βαθὺ σκοτάδι φωνές, τσιριχτὰ, κλάματα, γέλοι, κάθε λογῆς ταβατούρι πρὸς τὸ σπίτι τοῦ Καλαράτη. Κλείσαμε τὸ παράθυρο, καὶ καθήσαμε πάλι μέσα. Ἡ μάνα μου εἶταν κατάγλωμη. Ἡ Ἀνοῦλα ἀναρρουφούσε. Ὁ Γέρο-Βασίλης κάθησε καὶ μὲ πῆρε στὰ γόνατά του κι ἄρχισε νὰ μοῦ μιλᾷ ἄλλα λόγια. Κάτι πρέπει νὰ κατὰλαβε ὁ γέρος ἀπὸ τὴ θεωρία μου. Στρεφογύριζε ὁ νοῦς μου· θαρροῦσα πὼς ἤρθε κανένα μεγάλο μυστήριον στὸν κόσμῳ· πὼς σηκώθηκαν οἱ πθαμένοι, καὶ πῆθαναν οἱ ζωντανοί. Οἱ φωνές ἐκεῖνες ἀπὸ μακριὰ, μέσα στο σκοτάδι τῆς νύχτας, ὕστερα ἀπὸ μιὰ τέτοια διήγηση, μοῦ ἔκοψαν τὸ αἶμα μου.

Δὲ θυμοῦμαι τίποτις ἄλλο τῆς βραδιάς ἐκείνης παρὰ πὼς μ' ἐγδυσαν καὶ μὲ βάλανε στο κρεβάτι.

[Ἐπταὶ συνέχεια]

ΟΙ ΚΥΝΕΣ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ¹

...Πολλάκις ἐν τῇ ἱστορίᾳ μνημονεύονται ἀποπειραὶ περὶ ἐλαττώσεως τοῦ ὄγληρου ἀριθμοῦ τῶν ζῶων τούτων· ἀλλ' οὐδεμία αὐτῶν φαίνεται ἠυδοκίμησεν. Ἐπὶ Σουλτάνου Ἀχμέτ τοῦ Α', διηγείται ὁ Βυζάντιος, συμβάντος μεγίστου θαλασσίου, οἱ ἰατροί, ὅλοι τότε σχεδὸν Ἑβραῖοι, ἐπρότειναν ὅτι ἔπρεπε νὰ ληφθῇ κατ' αὐτῶν μέτρον, ὡς διαδιδόντων τὸ μόλυσμα. Διέταξε λοιπὸν ὁ Σουλτάνος νὰ φονευθῶσιν, ἀφοῦ πρῶτον ἐρωτηθῆ ὁ Σειχουλισλάμ· ἀλλ' ἐκεῖνος ἀπήντησεν ὅτι ἔχουσι ψυχὴν καὶ ἐπομένως δὲν δύναται τις ἀνεγκλήτως νὰ τὰ φονεύσῃ. Ἀπεφασίσθη τότε νὰ περιορισθῶσιν εἰς τινα τῶν παρακειμένων ἐρημονήσων κ' ἐκεῖ νὰ τρέφονται ὑπὸ τῶν βυρσοδεψῶν, εἰς τοὺς ὁποίους χρησιμεύουσι τὰ περιττώματά των, καὶ μετεκομίσθησαν χιλιάδες.» Τὸ αὐτὸ ἐγένετο καὶ κατὰ τὸν παρόντα αἰῶνα ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Μαχμούτ. Ὁ μεγαλειόβολος μονάρχης καὶ πρῶτος εἰσηγητὴς τοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὸ ὀθωμανικὸν κράτος, ἀφοῦ ἐπάταξε τοὺς Γενιτσαροῦς, ἠθέλησε ν' ἀπαλλάξῃ τὴν πρωτεύουσαν καὶ ἀπὸ αὐτῆς τῆς ἀσχημίας. Ἄλλ' ὡς ἡ παράδοσις διηγείται, ἐν τῶν πλοίων τῶν μετακομιζόντων τὸ ἀλλόκοτον αὐτὸ φορτίον εἰς τὰς ἐρημονήσους κατεποντίσθη, πολλοὶ δὲ τῶν ἐξορίστων ἔσχον τὴν τόλμην νὰ διαπεραιωθῶσι νηχόμενοι, καίτοι ἡ ἀπόστασις εἶνε μεγάλη, εἰς τὸ προσφιλὲς πάτριον ἔδαφος. Ὅθεν ἐξ οἴκτου ἐφείσθησαν τῶν λοιπῶν. Λέγεται ὅτι τὸ πείραμα ἐπανελήφθη μετὰ τινα χρόνον καὶ μέγας ἀριθμὸς αὐτῶν μετεκομίσθη εἰς τι παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον μέρος, πλησίον τῆς Καλλιπόλεως. Τὸ πειναλέον στίφος ἀφελθὲν ἐλευθερον εἰς τὴν ξηρὰν ἐρρίφθη εἰς τοὺς πλουσίους ἀμπελῶνας, σταφυλοβριθεῖς ἕνεκα τῆς ὥρας τοῦ ἔτους, καὶ τοὺς ἐλεηλάτησεν. Οἱ κάτοικοι ἀντεπεξῆλθον κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν καὶ παρεπονέθησαν κατὰ τῆς πρωτοφανοῦς ταύτης κτηνοτροφίας, ἣτις ἀπέβαινε τόσον καταστρεπτικὴ εἰς τὴν γεωργίαν· διὸ διεκόπη ἡ καταναγκαστικὴ μεταστάσεσις. Ἦκουσα ὡσαύτως ἐν Κωνσταντινουπόλει ὅτι πρὸ ἐτῶν εὐρωπαϊός τις προέτεινεν εἰς τὴν κυβέρνησιν ν' ἀναλάβῃ τὸν καθαρισμὸν τῆς πρωτεύουσας ἀπὸ τῶν κυνῶν, πληθῶνων μάλιστα καὶ μικρῶν τι τίμημα δι' ἕκαστον ὠρισμένον ἀριθμὸν αὐτῶν, σκοπεύων νὰ χρησιμοποίησῃ τὰ δέρματά εἰς βυρσοδεψικὴν βιομηχανίαν. Ἄλλ' ὁ ὀθωμανικὸς πληθυσμὸς ἐξηγέρθη κατὰ τῆς ἀσεβοῦς ταύτης ἐξωνήσεως, ἐπενόησε δὲ τέχνασμα εὐφυῆς πρὸς ματαίωσιν αὐτῆς. Τὴν ἡμέραν τοῦ προσκυνήματος τοῦ Σουλτάνου ἐτοποθετήθη εἰς τὸν δρόμον ἕξ οὐ ἐπρόκειτο νὰ διέλθῃ ἡ αυτοκρατορικὴ συνοδία

¹ Ἀπόσπασμα ἐξ ἀναγνώματός ἐν τῇ Συλλογῇ Πανασσῶ.